

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Pauli Laymanni e Societate Iesu Jus Canonicum
Commentario Perpetuo Explicatum**

Et Uberi Non Minus Ac Varia Qvam Clara Et Solida Doctrina Illustratum

Commentarius In Librum III. Decretalium

Laymann, Paul

Dilingae, 1698

Titulus XXXIX. De Censibus, Exactionibus Et Procurationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62482)

Ordinarius ad conferendum habet 6. menses juxta c. 2. de concess. prob. & docet hic ³ Franc. n. 3. And. in cit. c. 3. n. 1. His addenda est doctrina Gloss. hic v. Ecclesiasticus. Si Laicus & Clericus Compatrioti sunt, Laicus ob communionem cum Clerico eodem quoad tempus semestre, præsentandi jure fruitur, nam universim dicendo socius per se non privilegiatus propter communionem cum socio privilegiato jure, aut jure indivisibili commodum, & privilegium participat, juxta L. si communem 10. ff. quemadmodum servitus amittitur, ubi Glossa & DD. aiunt, quòd privilegium unius consortis videlicet pupilli prodest alteri consorti non pupillo in re indivisibili.

Aliud exemplum affert hic Lap. n. 7. Franc. n. 1. Abbas in c. ult. extra hoc tit.

Si duo sint Patroni Clericus & Laicus, quod Legatus à latere derogare non possit, patronatus, contradicente Laico, seu Patrono Laico repugnante. Item si duo sint Patroni Ecclesiasticus & Laicus, fructus Laicus privilegio Ecclesiastici, ut jus Patronatus, in præscriptionis ipse etiam non amittat, nisi 40. annis argum. cit. L. si communis & ex communi docet hic Anchor. in fine c. Ratio regulæ dari debet. secundum Covarruv. in præd. quest. n. 4. quia si aliter fieri non potest, propter rei indivisibilitatem, aequius est, ut socius commodum consequatur ex loco privilegiato, quàm ut locus privilegii damnatum ferat ex socio non privilegiato,

privilegiato,
*
*

TITULUS XXXIX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

Uta prior Rubrica onus, quod Ecclesijs nonnunquam impositum est, jus Patronatus scilicet, examinat, idèd in hoc loco de alio onere seu servitute Ecclesiarum, & beneficiorum adjungitur, videlicet de Censibus.

bus, a reis, vel de hortis, juxta Ecclesiam positus; neque de oblationibus fidelium conveniri possint; neque ad ullum servitium, præter Ecclesiasticum, de manibus tali obligari possint, ita tamen, ut de alijs quæ præter mansum talem oblationis, suum servitium debeant impendere illis, quibus talia bona, reali onere sunt obligata.

CAPITULUM I.

Sancitum.

PARAPHRASIS.

Statutum fuit in Concilio apud Wormatiam, ut unicuique Ecclesiæ mansus unus integer tribuatur, absque ulla servitij ejusdem temporalis præstandi obligatione, ita, ut presbyteri in illis constituti, neque decimas debeant, de domi-

SUMMARIUM.

1. Quid nomine mansi hic intelligatur, quem jura liberum ab onere temporali volumus?
2. Non obligantur Ecclesie presbyteri ex hoc manso ad servitia temporalia præstanda; obligantur tamen ad Ecclesiastica.
3. Casus, quo talia bona in necessariis Ecclesie dote in alijs sint realiter obligata.

ligatam, quàm Patrono, quid præsumentum.

Notandum. Mansi quidem nomine, ut ait *Glossa* hic v. *Mansus*, intelligi spatium terræ, quod duobus bobus arari & coli potest; & juxta alios, idem nonnunquam dici terræ spatium, ex quo unus rusticus cum familia sua sustentari possit; vel ut vult *Glossa in cap. secundum Canonicam 24. v. Mansus causa 23. q. ult.* intelligitur illa terra, ex qua percipitur frumentum, & vinum ad Eucharistiam conficiendam; hic tamen accipi pro fundo dotali Ecclesiæ, ad talia necessaria, & in sustentationem ministrorum Ecclesiæ; quem mansum voluit Concilium, ab omni servitio, sive onere temporali exemptum esse; sicut & domus, areas, hortos, ac alia bona juxta Ecclesiam sita, & ejus necessitatibus destinata: & quamvis cum onere suo transeant bona, reali onere onerata, locum tamen non habet communis hæc regula quoad Ecclesiæ mansum, cui constitutio Concilij specialiter voluit cavere, & in reverentiam divinorum mysteriorum rectè censetur suis juri- bus ad quæcunque onera temporalia exigenda cessisse illi, quibus fundi tales ad præstanda talia onera obligati fuerunt, cum in Ecclesiæ dotem bona illa transtulerunt, *argum. cap. hujus*: ita ut reservatio etiam talium onerum, quoad dotem Ecclesiæ necessariam, nulla esse censetur, quia juri Canonico, & Concilij constitutioni adversatur, nisi amplissimam dotem dedisset Ecclesiæ, qui centum talem, sive pensionem, in prima fundatione sibi reservavit; in hoc enim casu posset sibi cum consensu Episcopi aliquam pensionem, sive servitium temporale, ex tali dote reservare fundator, cum nullum in tali casu præjudicium patiantur aut Ecclesia, aut Ecclesiæ ministri, à necessarijs ad congruam sustentationem sufficienter, etiam posito tali onere, instructi.

Notandum secundò. Non obligari quidem ex hoc manso Ecclesiæ presbyteros ad temporalia servitia præstanda, obligari

tamen ad Ecclesiastica, scilicet subsidium charitativum, Cathedralicum, & similia servitia, quæ juxta *cap. conquereute 16. de off. Ind. Ord.* Episcopis præstari ab omnibus Ecclesijs debent; & si quid ultra necessariam dotationem ex bonis Ecclesiæ datis superest, ex his onus merè reale temporale, quod legitimo titulo rei tali, priusquam in Ecclesiam translatum fuit, perpetuò annexum erat, solvendum sæcularibus etiam Superioribus, factis ad finem *cap. hujus* innuit Concilium, & *Glossa* docet v. *senioribus*.

Notandum tertio. Si talia bona in necessariam dotem Ecclesiæ data, reali onere perpetuò ab antiquo sint obligata, alij, quàm Patrono, qui dotem talem dedit, tunc vel dos ista collata fuit in Ecclesiam à Patrono, sciente eo, & consentiente, cui bona illa reali onere perpetuò ab antiquo obligata sunt in dotationem; vel sine hujus consensu, aut scientiâ. Hoc postremum si contingit, censeri non potest, jus suum, quod habet ad onera illa realia exigenda, remississe dominus; vel certè consensisse quidem in translationem Ecclesiæ factam, absque eo tamen, ut juri suo præjudicari vellent, *argum. c. ex litteris 5. de pig. & legis sicut 8. §. non videtur ff. quibus mod. pign. vel hypoth. solv.* neque Ecclesiæ, quæ cultrix justitiæ est, talem dotationem, cum præjudicio alterius, & hoc quidem invito, accepisse censeri possunt. *arg. cap. ult. de locato* Prius tamen si factum fuit, rectè præsumitur, jus suum in tali casu remississe in reverentiam Ecclesiæ, saltem quoad dotem necessariam, quibus fundus talis reali onere temporali perpetuò obligatus fuerat, *argum. legis Cajus 39 ff. de pignoratitia act.* Nisi fundator, qui dotem talem dedit, malæ fidei fuerit, sciens bona talia Ecclesijs in dotem danda esse reali onere obligata, & consequenter ad æstimationem solvendam suis dominis sit cogendus, prout putat *Glossa finalis in cap. secundum Canonicam 24. causa 23. q. ult. Abbas hic n. 7.*

Omnisanima.

PARAPHRASIS.

Ex S. Augustino super Epistola ad Romanos desumptus hic textus fuit, quo iubentur subditi sua præstare tributa, quia, ut ait textus, hæc est probatio subjectionis.

SUMMARIUM.

Non semper ex annua præstatione census probari potest subiectio.

NOTandum. Probari quidem ex annua præstatione census subjectionem respectu illius, cui census talis, vel pensio annua præstatur; benè tamen communiter advertunt Auctores, solam talem annuam præstationem ad subjectionem hanc probandam non sufficere, cum ex alijs etiam causis & titulis ea fieri possit, prout ex dictis patet, nisi in solutione expressum sit, quòd ea fiat ratione subjectionis; vel nisi hoc ipsum ex circumstantijs loci, temporis, personarum &c. præsumptivè appareat; ut si quis, in eodem loco, tempore, ac modo, quo alij subditi in subjectionis signum, censum solvat, quia solutio indeterminata ex circumstantijs determinari debet, ut ait Abbas in cap. ult. n. 4. de caus. possess. & propriet. & sic intelligi debet, quod dicitur in hoc cap. tributorum præstationem esse probationem subjectionis, si scilicet in solutione id expressum sit, vel circumstantiæ concurrentes præsumptionem subjectionis denotent.

CAPITULUM III.

Scientes.

PARAPHRASIS.

Conquestus fuit Abbas quidam Gregorio Pontifici, quòd Episcopus Messæ (hunc enim presbyteri nomine vult Glossa venire hic v. presbyter) novas cõsuetudines,

census scilicet, & pensiones novas, ac alia onera nova, velit imponere monasterijs, cui querelæ, ut satisfaceret Pontifici, mandat Cantori Ecclesiæ Cathedralis Stephano. ut de querela huius venite inquirat, & si intelligat, quòd ab initio fundatæ talis Ecclesiæ, ex certa causa & autoritate Episcopi (ut adverte Glossa hic v. ab initio) pensiones tales, & ceteras suetudines onerosas impostas non fuerunt, neque permittat eas de novo imponi.

SUMMARIUM.

1. *Novi Censui non sunt imponendi monasterijs, præter eos, qui in prima fundatione legitime facta, imposti fuerunt.*
2. *Novi scilicet Censui reales & perpetui, aut quos in suam utilitatem tantum Prælati imponunt.*

NOTandum primò. Prohiberi, ne novi Censui, & pensiones, quæ in prima fundatione monasterij, legitimo modo huic impostæ non fuerunt, imponantur, cum enim talis Censui sit onus reale, ad legem Diæcesanam spectans, à qua exempta sunt monasteria, consequenter neque de his præstationibus & pensionibus onerari debent. cap. inter ceteras. caus. 9. 3. & Glossa in cap. dilectus 18 verbo deleg. juris dicti. & Inf. Ind. Ord.

Notandum secundum. Prohiberi tantum in hoc cap. ne Censui novi reales Ecclesijs imponantur ab inferioribus Prælati, ita ut juramentum de novo hoc Censui vel augmento veteris (quod in cap. 7. prohibetur) solvendo, non valeat, cum sit in præjudicium Ecclesiæ factum cap. graviter h. 2. aut quos in suam utilitatem tantum Prælati tales imponunt, ut ne scilicet avaritiæ, & libidini Prælatorum, Ecclesiæ talis exponantur; non autem prohiberi petitionum, & temporalium, ad vitam v. beneficij duraturam, vel etiam ad brevis tempus pensionum impositionem, quæ ex

justa causa cum consensu Ordinarij imponuntur; in hoc enim casu cum Ecclesia non fiat censuralis, quod solum prohibetur, sed persona tantum oneretur, vel certe debita solemnitates ad alienandum res Ecclesie interveniant, non apparet, quomodo in prejudicium Ecclesie aut contra Concilij Lateran. mentem agatur aliquid: de quo casu posteriore loquuntur *cap. cum venissent 9. de restit. spoliar. & cap. nisi essent 21. de prebend. & cap. de cetero. 6. de transact.*

CAPITULUM IV.

Licet.

PARAPHRASIS.

Non vult Pontifex Gregorius, ut ad solvendas collectas, & exactiones extraordinarias, compellatur cum alijs pariter cæcus, nulla habita suæ cæcitatibus ratione, eò quòd, ut ait in *b. cap. Pontif. inhumanum* videatur, ut ille, quem cæcitas affligit, magis gravetur ex impositis collectis, cui potius ex collectis, si necessitas esset, subveniri deberet, quàm exigendo collectas tales ab illis affligi magis.

SUMMARIUM.

Miserabile persona contra onera extraordinaria apud iudicem etiam Ecclesiasticum agere possunt, quamvis non sint de illius jurisdictione.

Notandum. Miserabiles personas, si graventur collectis extraordinarijs, posse auxilium implorare ab Ecclesia, etiam si non sint de jurisdictione illius temporalis, ut advertit etiam *Abbas in cap. significantibus 38. de off. leg. n. 3.* & à muneribus personalibus excusari cæcos, ac simili morbo laborantes, *arg. l. 2. Cod. qui morbo se excusent &c.* Hoc tamen immunitatis privilegium non transire ad cæcorum hæredes, qui defectu oculorum non laborant, bene advertit *Glossa hic v. misereri.*

Pervenit.

PARAPHRASIS.

Abbas Fraxinomensis Ecclesie Carpeni ratione alicujus census, quem ab Ecclesia hac petebat, multam molestiam faciebat; cui tamen Archipresbyter Ecclesie Carpeni se opponens, eò quòd nullam causam solutionis hujus sciret, à Pontifice Paschali II. quæsit, ad quid hoc in casu de jure teneretur: ab hoc rescriptum fuit, censum ignorantæ (id est, cujus causa ignoratur, ut explicat *Glossa hic v. eodem*) nec divinis (Canonice scilicet, ut iterum explicat *Glossa*) nec humanis legibus inveniri (scilicet quòd solvi debeat, ut ait *Glossa final. hic*) causam proinde petendi allegandam, ex qua appareat, quæ & quando solutio census facienda.

SUMMARIUM.

1. *Qui petit censum tanquam sibi debitum, exprimere debet causam, ob quam ille sibi debeat.*
2. *Sæpe tamen eum, qui petit censum, immemorialis quasi possessio juris hujus juvat.*

Notandum primò. Qui petit Censum tanquam sibi debitum, exprimere debet rationem, sive causam, ob quam sibi debeat: quia qui petit aliquid, causam petendi allegare debet, ut ait *Glossa hic in notatis*: & quia Censum, cujus causa ignoratur, solvendus non est ex obligatione, sed constare debet, quare, & quando Censum solvi debeat, *arg. h. cap. & rescripti Pontificis.*

Notandum secundò. Multum tamen juvari eum, qui Censum sibi solvi petit, possessione seu quasi possessione juris exigendi Censum, tanquam sibi debitum, ob immemoriam annuam præstationem conti-

Rr

nua-

nuatam, cum ob præscriptionem ex cursu longissimi temporis, aut longi temporis, cui jus commune Canonicum non resistit, causam habeat. Vide *cap. ult. de caus. poss. sess. 6. & cap. Querelam 24. de elect.*

CAPITULUM VI.

Cum Apostolus.

PARAPHRASIS.

Ad sublevanda multa gravamina, quæ ratione procurationum exigendarum, dum Ecclesias sibi subditas visitant Prælati, Ecclesijs talibus inferebantur, ut urgerentur illæ ad has procuraciones expediendas, ornamenta Ecclesiastica nonnunquam vendere vel obligare, & brevis hora victum longi temporis consumeret; statuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. celebratum, non tantum, ut Prælati prædicti visitantes parochias, pro diversitate Provinciarum, & secundum facultates Ecclesiarum procuraciones recipiant, sed numerum etiam equorum & personarum ad Visitatoris usum conducentium, pro diversitate Visitatorum diversum determinar; absque eo, ut secum canes venaticos, aut aves ducant, aut sumptuosas epulas instrui faciant, ne videantur magis quærere, quæ sua sunt, quàm quæ JESU Christi. Videatur textus hujus cap.

SUMMARIUM.

1. *Quid Procuracionis visitantibus debita nomine intelligatur?*
2. *Diversa praxis solvendarum olim procuracionum juxta varia Capitula.*
3. *Hodie tamen circa has procuraciones servanda Tridentini constitutio, & recepta consuetudo.*

Notandum primò. Procuracionis nomine, quæ visitantibus parochos prælati præstari debent, venire victualia, quæ scilicet ad cibum, & potum honestum, ac

sufficientem, pro ipso Visitatore, & equo moderato comitatu, equorumque necessarium, eos devehentium pabulo (non item pro jumentorum farcinas deterentium pabulo) necessaria sunt, ita tamen, ut in his suppeditandis patriæ seu Provincie consuetudo, facultates eorum, qui visitant, conditio Visitatoris &c. attendenda sit: de quibus procuracionibus, ubi eorum ad usus est, in magna reddituum Episcopatus sapienter abundantiâ, ait Concilium Tridentinum Lateranense Concilij constitutionem quædam innovans, monens tamen omnes, & singulos, ad quos visitatio spectat, ut in terna charitate, & Zelo Christiano commode amplectantur, ac modeste contenti equitatu, famularumque studeant, quàm modeste, debitam tamen cum diligentia, visitationem ipsam abolere, & cavere, ut inutilibus sumptibus cuiquam graves, atque onerosi sint.

Notandum secundò. Non potuisse olim, ab illis invitatis, qui præstare victualium procuraciones debebant, pecuniam in locum talium procuracionum exigi *cap. relata 9. caus. 10. q. 1.* quamvis à volentibus ea accipi Potuerit, & certâ summâ taxari, juxta *cap. relata 9. caus. 10. q. 3. & juxta Gregorij cap. felicitis 3. v. concedimus h. t. in ferre.* postea tamen Innocentius 4. in *cap. Invenna 1. §. procuraciones h. t. in 6. statuit, ut Visitator procuraciones quidem acciperet, prout in prædictis Canonibus constitutum est, juxta hoc cap. cum Apostolus, & cap. supra 14. & cap. cum nuper 26. h. t. nullam vero pecuniam, neque ipsæ neque alius ex tribus familia, ratione alicujus officij (scilicet sigillatoris, v. g. vel similis, ut advertit *Gregorius hic v. officij*) aut sub prætextu condempnacionis alicujus, aut quolibet alio modo accipiat, sub gravi mortalis peccati pena, qua non liberetur, nisi in duplum restituerit illi, à quo accepit: quam constitutionem Concilium etiam Lugdunense in *cap. 2. cap. h. t. in 6.* confirmavit. Bonifacius octavo VIII. cum magnam videret difficultatem in constitutionibus observandis, eò quod, nec*

commodis semper a dibus visitans Episcopus excipi posset, nec suppellectili necessariâ ad excipiendum Visitatorem instructi semper essent, qui visitantur, parochi, concessit in cap. felicitis 3. h. t. in 6. ut pro sumptibus moderatis, ratione visitationis faciendis, loco victualium, certa pecunia, sponte oblata, licitè ab eo, qui officium visitationis exercet, & illis diebus, quibus visitat, accipi possit, ita tamen, ut una die, sive unam tantum, sive plures Ecclesias visitet, una procuracione tali contentus sit, ut advertit etiam Glossa hic v. persolvendum. Alijs tamen, quæ in prædictis constitutionibus continentur, de muneribus scilicet non accipiendis &c. in suo robore permanentibus: quam ipsam Bonifacij VIII. constitutionem optimè explicat Trident. Sess. 24. cap. 3. de refor. (qui locus utiliter legi poterit) ita ut velit, toto hoc in negotio attendendam, & observandam esse consuetudinem, juxta quam sæpius hæc talia gratis fieri debent, & à Visitatoribus, neque victualium procuraciones, nec pecuniæ, nec quicquam aliud accipiendum.

§

Prohibemus.

PARAPHRASIS.

Statuit etiam in hoc cap. §. prohibemus Concilium Lateran. ne collectis, exactionibus (extraordinarijs scilicet) subditos suos Clericos Episcopi gravare præsumant: multum enim, ut ait Concilium, à paterna pietate, quâ Episcopi erga suos Clericos subditos excellere debent, recedunt illi, si talibus exactionibus graves illis existant, cum juxta Apostolum 2. ad Corinth. 12. non debeant filij thesaurizare parentibus, sed parentes filijs: ita tamen, ut propter multas necessitates, quæ nonnunquam eveniunt, moderatum subsidium, quod Charitativum dicunt Au-

ctores, exigere à suis beneficiatis Clericis, Episcopi non prohibeantur.

SUMMARIUM.

1. Quid nominis sit Subsidium Charitativum?
2. Quæ requiratur ad hoc subsidium exigendum?
3. Episcopus electus, & confirmatus exigere hoc subsidium sæpius etiam potest.
4. A quibus exigi possit & solvi debeat?
5. Non possunt Episcopi in totum hoc remittere.

Notandum primum. Vocari hoc quidem Subsidium Charitativum, eò quod secundum suam institutionem non ex justitia, sed ex charitate solvendum sit; posse tamen Episcopos, existente rationabili causa, detrectantes compellere ad illud solvendum, prout plures docent, urgente scilicet præcepto charitatis, quod jubet in tali necessitate Episcopo subveniri, ita ut Rota decidit, posse Episcopum (in casu scilicet justæ necessitatis) edictum proponere, ut beneficiati subsidium charitativum intra certum tempus non solventes, sint excommunicati.

Notandum secundum. Requiritur ad hoc subsidium exigendum non tantum causam rationabilem, sed etiam manifestam, ut ait Abbas, talem scilicet, quam nemo bonus & rerum intelligens, possit improbare, quas plures & varias enumerat Azor l. 2. tit. 9. §. 4. Et hinc si Clericus contra Episcopum contendat, non subesse causam manifestam hujus subsidij exigendi, erunt vel arbitri eligendi, qui litem componant, ut plures judicant, vel admonendus Superior, Papa, aut Archiepiscopus, qui litem decidant.

Notandum tertium. Possit hoc charitativum subsidium ab Episcopo electo & confirmato, etiamsi consecratus nondum sit, cum consensu sui Capituli exigi, non tan-

Rrr 2

1108

Prohibemus.

PARAPHRASIS.

Ut ne Episcopi, Abbates, vel alij Prælati novos census Ecclesijs imponant, aut veteres augeant, vel partem proventuum Ecclesiarum suis usibus approprient, prohiber Concil. Lateran. sed eam potius libertatem inferioribus conservent, quam sibi volunt à suis Superioribus obstruere, irrita faciens, quæcumque contra hanc prohibitionem acta fuerint.

SUMMARIUM.

Irriti declarantur novi census perpetuales, ex quibus Ecclesia suo consuata.

Notandum. Prohiberi in hoc cap. & irrita declarari, quæ in imponendis novis censibus realibus perpetuis sunt, ex quibus redditur Ecclesia censualis. Non autem prohiberi census quosdam personales, & temporales, ex justa causa, ad vitam Redemptoris v. g. Ecclesiæ, imponi solitos, prout in 3. cap. h. r. jam dictum *Notando secundum.*

CAPITULUM VIII.

Præterea.

PARAPHRASIS.

Intelligens Alexander III. Pontifex, quod quidam Rectores Ecclesiarum propria sua auctoritate, nihil sciente aut consentiente Episcopo, certam quandam pensionem, seu censum statuerint, qui etiam defunctis solvi debeat Monachis, cum quibus colluierant, ab Ecclesiis quas taliter censuales constituerant, prescribit Vigoriensi Episcopo, Monachos talem pensionem exigentes, auctoritate non esse, neque illis solvendum aliquid, vi talis factæ dispositionis, cui legitime auctoritas Episcopi, aut ejus Officialium non

tum semel, sed sæpius etiam; ait enim in relato §. Pontifex, sustinere se, pro multis necessitatibus, quæ superveniunt, ut si manifesta & rationalis causa extiterit, moderatum ab eis valeat auxilium postulari. Quod idem jus competit, non quidem Suffraganeis, & Vicarijs, nisi aliud consuetudo habeat, sed omnibus alijs Episcopo Superioribus, in suis Dioccesibus; & ex probabili sententia etiam Capitulo Cathedrali, Sede vacante, ad quos jus Episcopi devolutum est, ac Generalibus suorum Ordinum Regularium, qui omnes rectè intelligi possunt, nomine Episcoporum, & Præpositorum, de quibus hic §. loquitur.

4 Notandum quartum. Charitativum subsidium hoc exigi in primis posse ab omnibus Ecclesijs, & beneficiatis Episcopo subiectis, cum sit onus mixtum, adhaerens personis, in ordine ad Ecclesias, seu beneficia; nisi redditus beneficij sint tam tenues, ut neque commodam & honestam sustentationem ex tali beneficio habeat Clericus, quamvis pingue patrimonium habeat, prout cum pluribus alijs docet *Azor l. cit.* Et quavis etiam Laici subditorum nomine veniant, non obligantur tamen ad subsidium hoc charitativum, juxta praxin, & receptam consuetudinem; sicuti nec obligantur monasteria, aut Ecclesiæ Diocesis exemptæ, cum præsumi non possit, decisionem talem factam esse, cum præjudicio talium Ecclesiarum; aut Clericus, qui beneficium non habet, vel qui ex solis distributionibus quotidianis vivit, cum subsidium hoc sit annexum beneficiorum redditibus.

5 Notandum denique quintò. Quod Episcopi non possint in totum remittere hoc subsidium charitativum; quamvis enim possint semel aut bis illud remittere, in totum tamen non possunt remittere, quia debetur vi juris communis, & publici, quod privatorum auctoritate tolli non potest; & remissio hæc cederet in grave præjudicium aliorum. Vide *Cap. conquirente de off. Jud. ordi.* Et *l. 3. Theol. Moral. nr. 3. p. l. cap. 3.*

non intervenerit, & alia solemnitates ad alienationem jurtum Ecclesie requisita; neque enim simplices Clerici Ecclesias suas, quibus præsunt, propriâ auctoritate constituere possunt censuales, aut servitutem in eis constituere.

SUMMARIUM.

Prohibentur census imponendi Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis, ultra vitam constituentis, duraturi.

Notandum. Prohiberi potissimum in hoc cap. census ultra vitam constituentis duraturos, quia manifestè cedunt in præjudicium Ecclesie, & Successorum. Et quamvis putent aliqui, à contrario sensu ex hoc cap. bene inferri, quòd cum consensu Episcopi, ex causa legitima, & alijs intervenientibus solemnitatibus, ad alienationem jurtum Ecclesiasticorum requisitis, possint tales census, etiam post mortem constituentis duraturi, constitui; rectius tamen alij asserunt, quòd sine consensu summi Pontificis hoc fieri non possit; præsertim ubi est recepta *Exiravag. ambitiosa de rebus Ecclesie non alien.* quâ prohibentur locationes, & obligationes, bonorum Ecclesiasticorum ultra triennium; juxta quam nec personalis, & temporalis obligatio ultra triennium Ecclesie imponi poterit.

CAPITULUM IX.

Ecclesijs.

PARAPHRASIS.

Ut Ecclesijs, quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, nulli novi census imponantur, sed contenti sint jurtibus Episcopalibus Episcopi, prout in cap. *conquerente 16. de off. ord.* habetur, prohibet, & præcipit Pontifex.

SUMMARIUM.

Non potest Episcopus novum censum im-

ponere Ecclesijs, quas de manibus Laicorum liberat.

Notandum. Procedere textum hunc, quocumque modo Episcopus Ecclesiam aliquam de manibus Laicorum liberet; sive injustè eam vi detinuerint; sive censum, qui Laicis solvebatur, sustulerit; sive à jure Patronatûs Ecclesiam liberaverit: cum enim Episcopus ex officio suo, ut advertit *Abbas*, ad taliter liberandam Ecclesiam teneatur, nullum illi propterea ex rigore jurtis præmium debetur, & nulla recompensatio, sed contentus esse debet, ob rem bene gestam, jurtibus Episcopalibus ordinarijs, in *relato cap. conquerente* enumeratis, cum in tali casu præcisè egerit, ad quod ex officio tenebatur.

CAPITVLVM X.

Innovamus.

PARAPHRASIS.

Statuitur in hoc cap. quoniam seculares Principes, vel Magistratus, novas collectas, contributiones, & vectigalia, si justam habeant causam, imponere possunt (de quibus contule Jurtis publici Doctores) ita tamen, ut in illos, qui sine justa causa, & legitima auctoritate talia imponunt, pena Canonica Excommunicationis decernatur.

CAPITULUM XI.

Cùm Clerici.

PARAPHRASIS.

Colludebant quidam Clerici per occultam & dolosam pactionem (ut advertit *Glossa hic V. collusionem*) cum Religiosis quibusdam, citra auctoritatem Episcopi, ut post mortem illorum, filij eorum, & nepotes ad Ecclesias vacuas præsentarentur, & in vicem talis præsentationis, ceteris eis pensiones ex Ecclesiarum proventibus in perpetuum solverentur:

Rrr 3 hanc

hanc proinde collusionem improbat Pontifex in hoc cap. & eos, qui inventi fuerint talia fecisse, ab Ecclesijs removendos statuit, officio & beneficio privandos, ob commissam Simoniam, appellatione remotâ.

SUMMARIUM.

Qui censum patiscitur, ut vel ipse, vel sui ad vacuas Ecclesias presententur, Simoniam committit.

Notandum. Neque autoritate Episcopi interveniente, pactum hoc simoniacum fieri posse: quamvis enim tam facile non præsumatur dolosa hæc & simoniaca pactio, si Episcopi autoritas intervenerit; quod si tamen contrarium aut probetur, aut prudenter conijciatur ex varijs circumstantijs, non tantum nulla erunt, quæ facta fuerunt, juxta cap. 8. sed etiam pœna collusionis non evitabitur.

CAPITULUM XII.

Ea quæ.

PARAPHRASIS.

Quod illi, qui pecuniam, quam collegerant per Regnum Angliæ, tanquam tributum Romanæ Sedi debitum, cui regnum hoc ex pietate suorum Regum tributarium fuisse perhibetur, Romam detulerunt ad limina Apostolorum, occasione hujus itineris Ecclesias & Parochias sibi subditas immoderatis procurationibus, & exactionibus vexaverint, rescivit Alexander Pontifex III. & Cantuariensis Archiepiscopo rescribens, prohibuit has exactiones, sub pœna amittendæ indulgentiæ talibus Collectoribus concessæ; aut, ut volunt aliqui, sub pœna amittendi beneficij sui, aut, ut melius putant alij, sub pœna amittendi officij seu muneris Collectoris.

SUMMARIUM.

Pœna in illos Collectores statuta, qui novas imponunt exactiones.

Notandum. Quod sub specie tributorum non debeant illicitæ exactiones fieri: *Glossa hic. V. gravatis;* & meretur privilegium amittere, qui permilla sibi ab utitur potestate cap. privilegium 63. cap. 11. q. 3. ne dum quærunt aliena, ut ait *Glossa finalis hic,* amittant sua, Et quantum hujus cap. hodie non fit in Anglia usus, si tamen extenso fiat generaliter ad omnes Collectores, pœna statuta usum habere potest.

CAPITULUM XIII.

Significavit.

PARAPHRASIS.

Ad Regimen alicujus Ecclesiæ presentatum Monachi quidam Clericum quendam, juramento eum obstringentes de solvendo eisdem annuo censu, quem auctoritate solverat: prohibuit Episcopus Diocesis solutionem hanc, nisi prius confiteretur, Episcopali autoritate impositum esse: Papa tamen Lucius III. ad quem res hæc delata fuit, delegato suo mandavit, ut si confiteretur auctoritate Episcopi, & non de novo censum constitutum fuisse, prohibitionem relaxare, Episcopum faceret: si vero de novo census hic sit impositus, sive auctoritas Episcopi intervenerit, sive non, si ne juxta tamen causa, & alijs requisitis ad alienationem pertinentibus, Monachos compellat, appellatione remotâ, ut juramentum dicto Clerico remittant. Videatur de hujus Juris longiore explanatione c. 3. & 7. h. t. & quæ dicuntur ad cap. 27. de jurejurando.

Sopita.

PARAPHRASIS.

Vertebatur inter Archiepiscopum Ravenensem, & inter monasteria Bononiæ, super procuracionibus Archiepiscopo visitanti præbendis controversia: exigebat enim eas ab ijs monasterijs, suæ jurisdictioni subjectis Archiepiscopus; negabant eas Monachi: re tamen ad Sedem Apostolicam delatâ, cùm Archiepiscopus probasset, quòd illæ procuraciones à monasterijs alijs suæ Provinciæ sine contradictione præberentur, & ex prædecessoribus suis ex monasterijs his Bononiensibus exhibitæ fuerint, videns Lucius III. summus Pontifex, quòd intentio Archiepiscopi non tantùm jure communi fundata sit, *cap. devenimus 10. & cap. placuit 12. caus. 10. q. 12.* quod solum sufficisset, *Glossa hic V. Jure communi*, sed consuetudine etiam suorum antecessorum firmetur, condemnavit prædicta monasteria ad procuraciones, secundùm facultates eorum, dicto Archiepiscopo, & successoribus ejus persolvendas.

SUMMARIUM.

1. Procuraciones Archiepiscopo visitanti debentur à monasterijs non exemptis.
2. Juxta juris communis, & consuetudinis ab antecessoribus introduceta, ac recepta rationem.

Notandum primò. Procuraciones debentur Archiepiscopo à monasterijs non exemptis, si causâ visitationis, aut correctionis ad ea monasteria devenerit; secùs, si ob alia negotia, ex alijs v. g. causis, ad dicta monasteria diverterit. Neque in contrarium aliquid facit *cap. luminoso 6. caus. 18. q. 2.* ubi de monasterijs exemptis tantùm est sermo, prout *Glossa* testatur *ibi V. luminoso.*

Notandum secundò. Duplici ratione, fulciri decisionem pontificiam, quarum quælibet sufficiens foret, ad decisionem hanc faciendam, ut advertit *Glossa hic V. jure communi & V. consuetudine 1.* consuetudine scilicet ab antecessoribus jam introductâ; & jure communi, quòd in alijs monasterijs ejusdem conditionis obtineat, etiam in his, specialiter non exemptis, suam obligationem habere rectè videtur, prout etiam *Innocentius & Joannes Andreas in Glossa Marginali litt. O.* docent.

CAPITVLVM XV.

Graves admodum.

PARAPHRASIS.

Ecclesiastici aliqui, seu Religiosi, cùm jus haberent in certis Ecclesijs præsentandi, noluerunt ad eas vacantes præsentare aliquos, nisi aut novum censum Ecclesijs imponant, aut veterem augeant, contra prohibitionem Concilij Laterani juratoriâ insuper, aut fidejussoriâ cautione presbyteros, quos præsentant, ad solutionem obligantes: mandat proinde Pontifex Clemens III. ut in irritum revocent, quidquid in contrarium, contra constitutionem dicti Concilij, fuerit attentatum; & presbyteri super his illicitè præstitis juramentis, liberi sint, ac declarentur, eò quòd nulla illa fuerint; congruâ tamen super hac temeraria juratione illis satisfactione impositâ, canonicè etiam puniendis, si scientes in posterum contra talem prohibitionem, sine consensu Episcopi, aliquid attentaverint.

SUMMARIUM.

1. Juramentum de novo censu imponendo Ecclesijs, aut augendo veteri, juxta petitionem Patroni, nullum est.
2. Pœna tamen sic temerè jurantium, arbitraria est, nisi Simonia intervenerit.

Notan-

1 Notandum primò. Non posse ad petitionem etiam cuiuscunque Patroni novum censum imponi Ecclesijs, neque augeri veterem, quicquid in prima tandem fundatione fieri possit; ita ut non tantum juramentum de tali novo censu, aut augmento solvendo nullum sit, prout jam dictum, & absolutio, de qua in hoc cap. mentio fit, non tam sit de juramento, quàm de peccato temeritatis, sed fidei iusoria etiam cautio, si præstita fuit, non teneat, cum sit accessoria ei, quod non tenet.

2 Notandum secundo. Canonicam penam, quæ talibus temerè censum novum, aut veteris augmentum sub juramento in se recipientibus, aut imponentibus statuitur, arbitrariam esse, cum à jure nulla certa statuta sit; & quamvis in *cap. quia Clerici ix. b. r.* pœna privationis statuatur in tales censum novum, aut veteris augmentum imponentes, sermo tamen ibi est, si Simoniaca collusio intervenerit, quæ cum in hoc *cap.* locum non habeat, consequenter pœna ibi statuta ad hunc casum extendenda non est.

CAPITULUM XVI.

Quanto.

PARAPHRASIS.

Fundatores monasterij Bellavillæ in ipsa hujus fundatione liberaliter constituerunt, ut singulis annis una procuratio ab hoc monasterio Religiosis Fratribus S. Irenæi solveretur: quæ procuratio, quia non multum ob paucitatem Monachorum S. Irenæi gravabat monasterium Bellavillæ, dictis Fratribus diligenter solvebatur; successu tamen temporis, cum augetetur numerus fratrum S. Irenæi, multum gravis esse cœpit dicta procuratio, cum ad eam magni sumptus requirerentur. Rogaverunt proinde Pontificem Monachi Bellavillæ, ut circa hanc procurationem, in ipsa fundatione illis impositam, provideret, ne nimium gra-

varetur Villavilla monasterium, sed primam mensuram, quæ ab initio solvebatur, contenti esse juberentur S. Irenæi Monachi, non obstante majore jam numero Fratrum S. Irenæi: quod ut fieret, à Pontifice concessum est, nisi reditus dicti monasterij Bellavillæ multum audivissent, ut in solvenda etiam pinguius procuratione, cum nulla determinasset, monasterium Bellavillæ singulariter non gravaretur.

SUMMARIUM.

In fundatione beneficij, aut monasterij, gravari quidem hoc potest pensio solvenda onere, augeri tamen tantum facile postmodum hac pensio non potest.

Notandum. Posse quidem in fundatione talis monasterij aut beneficij, gravari illud onere pensionis alicujus tertio solvendæ; augeri tamen hanc pensionem, quamvis nulla determinata quantitas sit, postmodum multiplicatis illis, in quorum gratiam tale onus impositum est, non debere (neque enim, quod ab initio constitutum est, facile mutari debet, ut ait *Glossa hic V. indulgemus*) nisi notabiliter audita essent facultates onerati monasterij, aut beneficij (cum enim ex meta liberalitatis onus hoc in se suscepit beneficium, vel monasterium, consequenter ad gravamen nimium non extendendum) judicari hanc moderationem faciendam officio explorato, nisi sine singulari gravamine sibi posset major etiam pensio, aut procuratio.

CAPITULUM XVII.

Cum instantia.

PARAPHRASIS.

Conquesti sunt apud Innocentium III. Papam Clerus & Præmicerius Mediolanensis, quod, cum illi Legatos & Nuncios Sedis Apostolicæ reverenter recipere vellet, procurationes eis præstent, hoc tamen Or-

narij aut Canonici majoris Ecclesie Mediolanensis facere renuant, & subsidium ad expensas faciendas denegent, ut adeo ipsi in procuracionibus faciendis plus æquo onerentur. Respondet proinde huic querelæ Pontifex, nullam se Ecclesiam ab harum procuracionum præstatione, Nuntijs, & Legatis Sedis Apostolicæ faciendarum, velle eximiam, nisi speciale privilegium, super hac exemptione habeat, de quo merito dubitari debet; ita ut nec præscriptione juvari possint, contra visitantes, etiamsi congruo tempore nullam procuracionem præstiterint *cap. Accedens 15, & cap. cum officij de præscriptione*, sicut enim contra jus visitandi præscribi non potest, ita nec contra jus procuracionum, occasione visitationis præstandarum, cum connexorum sit eadem ratio.

SUMMARIUM.

Hac constitutio aliquatenus est correctæ.
Notandum est, hanc constitutionem de jure communi procedere, cujus aliqua correctio in Trid. est facta, ubi *sess. 14. c. 3. de reform.* deciditur, procuraciones tales præstandas non esse, ubi nulla eorum dandorum viget consuetudo, sed omnia gratis fiunt, prout *cap. 6. hoc tit.* jam notatum.

CAPITVLVM XVIII.

Ex parte.

PARAPHRASIS.

Voverunt aliqui in Archiepiscopatu Compostellano, solvere Ecclesijs certas frumenti mensuras; cum autem in illis partibus diversæ mensuræ, majores aliæ, & aliæ minores essent, neque ex voti verbis colligi posset, de qua mensura votum fuerit factum, quærebatur ex Pontifice, ad quamnam mensuram essent obligandi, qui votum tale fecerunt? Re-

spondit ille, ab his, qui vota illa, juxta communem modum Patriæ illius, quam emptores & venditores observare solent, continuo solverunt, modum illum, & mensuram continuandam: qui verò nunc primum solvere incipiunt, eò quòd longo tempore interniserint, cum non contlet, ad quam mensuram majores illorum, & antecessores se obligaverint, ad solutionem compellendos, quam communiter observant omnes: si tamen alij communiter etiam juxta varias mensuras sua vota expleant, ita ut hi juxta majorem, alij juxta minorem mensuram solvant, ab his licere juxta minorem mensuram sua hæc vota persolvere.

SUMMARIUM.

Voti materia, si non est voto determinata, ex consuetudine populi desumenda est.

Notandum. Rectius patere hujus juris explicationem ex Theologia Morali de Votis; ubi passim docetur, à communi & recepta praxi, ac totius communitatis, vel majoris partis consuetudine desumendum, quæ quantitas, aut mensura, si voto determinata non sit, ad explendum votum sufficiat. Vide *l. 4. rr. 4. cap. 3.* ubi *num. 3.* dicitur, strictam interpretationem in materia voti faciendam, si dubium circa illam oriatur; & *Glossa in notatis* dicit, cum vota hujusmodi gratuita fuerint ab initio, benignius esse à viris Ecclesiasticis exigenda, & ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare, ac ipsorum avaritiâ munificentia erga Ecclesias retardatur.

CAPITVLVM XIX.

Cum olim.

PARAPHRASIS.

Episcopus Cæsarugustanus impetebat Abbatem aliquem, ratione Ecclesiarum duarum possessarum ab Abbate, petendo illorum

SSS

lorum vigore procurationem, & alia jura Episcopalia: opponebat verò Abbas & Conventus, Ecclesias illas non esse in Diœcesi dicti Episcopi; & producebat insuper instrumentum aliquod, in quo continebatur, quòd Episcopus illas Ecclesias, & jura concesserit Abbati, factâ cum illo certâ conventionem: his tamen non obstantibus, definivit Pontifex, ab Abbate solvenda jura Episcopalia, & procurationes, vi prædictarum Ecclesiarum &c. Cùm satis probaretur, in Diœcesi illius sitas has Ecclesias, non tantùm per personas, ac testes, sed per instrumentum dictæ compositionis, ex quo expressè pateat, dictas Ecclesias in Diœcesi illius Episcopi esse: & quamvis in instrumento aliquo Compositionis, super aliquibus juribus Episcopalibus remissis contineretur aliquid, nihil tamen putabat prodesse hanc compositionem Abbati Pontifex, cùm eam non approbaverit Abbas, sed semper impugnare contenderit.

SUMMARIUM.

1. Instrumentum compositionis facta, quod quis statim impugnavit, non prodest illi.
2. Neque debet in suum favorem aliquis ea producere instrumenta, per qua adversarius suam intentionem probare potest.

Notandum primum. Instrumentum compositionis factæ, nihil prodesse alicui, si reprobavit illud, & continuò impugnavit, cùm, ut Glossa ait hic *V. beneficium* non debeat ex eo beneficio suo commodum quis consequi, quod nitebatur impugnare, & reprobare *arg. cap. qui præpositum Can. 13. q. 2.* per talem enim continuam impugnationem tacitè saltem renuntiare videtur; & quamvis super juribus Episcopalibus possit fieri compositio aliqua, si tamen non subsistat propter partis contrariæ reprobationem, & indignationem,

manent sua jura in securitate Episcopo.

Notandum secundum. Non debere aliquem in favorem suæ causæ producere instrumenta, per quæ suam intentionem adversarius probare possit, & audiendum hunc talem non esse, qui sibi contraria proponit; prout in casu allato factum est ab Episcopo, cùm urgeret Ecclesias illas, à quibus jura Episcopalia petebantur, esse in Diœcesi Episcopi petentis; & tamen de compositione facta super dictis Ecclesiis producebantur instrumenta: ex quibus expressè patebat. ut ait Pontifex, Ecclesias illas esse in dicti Episcopi Diœcesi.

CAPITULUM XX.

Olim.

PARAPHRASIS.

Controversia fuerat inter Clericos Ruptine plebis & inter Episcopum Tridentinum super synodatico, ad quod obligabatur Clerici illi, utrùm scilicet solvendum hoc esset, juxta valorem Papiensis monetæ, quæ ab initio constituti talis synodatici in usu fuerat; vel solvi deberet juxta monetam Lucensem, quæ modo in usu erat, vilioris tamen pretij, quam moneta Papiensis: & post varias altercationes, cùm nondum præscriptum fuisset contra Papiensem solutionem, et etiam coram delegatis à Pontifice constitutâ, definivit in hoc cap. solutionem synodatici esse faciendam, juxta primam illius institutionem, & juxta monetam illam, si adhuc sit in usu, vel juxta illam æstimationem.

SUMMARIUM.

1. Mutatâ monetâ quomodo solvi etiam debeat.
2. Synodatici nomine intelligitur Cathedralicum.
3. Iudex ad rei petita æstimationem determinare.

Cum venerabilis.

PARAPHRASIS.

Putabat Prior S. Stephani Faventino suo Episcopo visitanti, se non obligari ad procuracionem competentem, eo quod dictus Episcopus dictæ Ecclesiæ S. Stephani omne servitium remisisset, nisi quod annuatim trium librarum Cereum ab ipso Priore sibi solvendum retervaverit: & hanc remissionem expressè etiam instrumento probare posset. Responderet tamen Pontifex, non obstante hac remissione teneri Priorem ad moderatam procuracionem visitanti Episcopo præstandam; tum quod procuratio talis sit annexa visitationi, sicuti ergo visitationem (in genere scilicet, & univèrsim) ad quam ex officio tenetur Episcopus, remittere non potest, ita nec annexam procuracionem; tum quod non censetur de novo imponi, quod in fundatione de jure communi impositum est; tum quod sub generali remissione non veniant, quæ quis verisimiliter in specie non esset remissurus, juxta reg. 81. in sexto. & Glossam hic receptam ut. de jure communi.

SUMMARIUM.

Per hoc, quod Episcopus remittit servitia Ecclesiæ debita, non est censendus remittere jus visitandi, corrigendi, jus Cathedralitici &c.

Notandum. Possè quidem Episcopum cum consensu Capituli & ex justa causa remittere Ecclesiæ sibi subjectæ debita servitia: semper tamen, quamvis talis generalis remissio facta sit, sibi retinebit jus corrigendi, & coercendi, jus visitandi, & debitam exinde procuracionem; jus Cathedralitici, sive Synodatici; jus instituendi in beneficijs; jus subsidij Charitativi; jus approbandi Confessarios pro sæcularibus, &

Slf 2

vai-

denotare potest, si res petita non possit haberi amplius, etiamsi actor hoc non petiverit.

1 Notandum primum. Difficultatem huius Cap. provenire ex mutatione monetæ, quæ olim majoris pretij fuerit, quam modò sit, non tam bonitatis intrinsecæ, quam extrinsecæ: satis tamen per varias clausulas sibi cavent, qui mutationem talem timent, & contractus varios ineunt. Quia tamen longioris & intricatæ satis disputationis materia est, ex varijs authoribus, si illius usus & necessitas est, peti potest. Videatur Bartolus in legem Paulus 89. ff. de solut. Abbas in cap. quando 18. n. 12. de iur. jurand. Fachinus lib. 2. controvers. cap. 10. S. restat postrema questio, & Theolog. Moral. tr. 3. par. 1. c. 5. n. 19. & alij Doctores.

2 Notandum secundum. Synodatici nomine venire Cathedralitium, quod, cum in honorem, & recognitionem Cathedralis Episcopalis solvitur, Cathedralitium dicitur; & quia antiquitus solvebatur in synodo, singulis annis celebrari solita, Synodaticum dicebatur; neque de jure communi duos aureos excedebat: observari tamen debet etiam quoad hanc solutionem recepta consuetudo.

3 Notandum tertium. Ex hoc etiam cap. colligere Abbatem, quod iudex partem etiam, quæ debet aliquid, condemnare possit ad rei petita, si haberi hæc amplius non possit, æstimationem; etiamsi actor huius æstimationis solvendæ, in defectum rei petita, nullam mentionem fecerit, prout Pontifex in hoc cap. procuratorem Clericorum Papiensem ad monetam Papiensem, vel si hæc non habeatur, ad æstimationem illius condemnavit, quamvis Episcopus ad monetam Papiensem sibi solvendam agens, nullam æstimationis, in defectum solvendæ, mentionem fecerit.

**

*

universim, quæ omnes aliæ Ecclesiarum Episcopalia jura debent, aut juris sunt Episcopalis; cum ab eo talis facta remissio nihil communibus jurebus Episcopalis præjudicet, sed remissa tantum censetur ea servitia, quæ ex speciali obligatione talis Ecclesia debet, aut quæ de novo imponuntur, nisi exemptio major habeatur, cum autoritate Summi Pontificis exemptis, vel exemptionem confirmantis, *cap. constitut. 6. de religiosis domibus*, vel sententiâ pro sua exemptione habeat Ecclesia, quæ eam præterdit, contra quam non appellavit Episcopus *cap. cum inter 13. de re judicata*, aut contra Episcopum jura Episcopalia legitime præscripsisset, *cap. cum olim 18. de prescript.*

CAPITVLVM XXII.

Super eo.

PARAPHRASIS.

Dubitabat Archiepiscopus Compostellanus, cum tota Provincia Castellana ad jurisdictionem suæ Ecclesiæ accessisset, quomodo se gerere visitans illam deberet, in exigenda procuratione, & de hoc dubio Pontificem consulebat: qui eidem respondit, attendendam esse ad vicinarum Provinciarum consuetudinem, si certa non sit loci talis consuetudo, quæ omnino observari debeat.

SUMMARIUM.

Si nulla quantitatis procurationum in loco sit consuetudo, ex vicinarum Ecclesiarum consuetudine hoc desumendum.

NOtandum. Statutum quidem esse de jure communi, quod visitanti Episcopo vel Archiepiscopo &c. debeantur procurationes; nihil autem definitum esse, in qua quantitate præstandæ illæ sint, ut advertit etiam *Gloss. in cap. cum olim 19. v. quarta omnium h. r.* Et hinc, si consuetudo loci illius certa non sit, circa quantitatem talem vici-

narum Ecclesiarum consuetudo observanda erit: quæ regula ex auctoritate mente semper in talibus materijs, quæ à consuetudine dependent, observari debet; ut si scilicet in tali materia, propria loci, aut civitatis aliqujus consuetudo non est, vicinorum locorum consuetudo sit observanda *cap. cum olim 6. de consuetud.* nisi consuetudo illa valde onerosa, ut bene advertit Abbas, neque enim talia onerosa extendenda sunt, præsertim, si ex negligentia unius loci proveniant, quæ alteri obesse non debet.

CAPITULUM XXIII.

Procuraciones.

PARAPHRASIS.

In Concilio Generali Lateran. sub Alexand. III. Pontifice statutum fuit, non tantum ut Episcopis & Archiepiscopis, ac alijs inferioribus, ex causa visitationis procuraciones (moderate scilicet, & juxta receptam consuetudinem, ut supra jam dictum) præberentur, sed Legatis etiam Sedis Apostolicæ, aut Nuntijs, si à summa Sede ad diversas Provincias mitterentur, procuraciones præstarentur, si per locum aliquem transirent: in tamen, ut si moram longiorem in loco aliquo trahere cogantur, plures etiam Ecclesiæ concurrere debeant, ad procuraciones has expediendas, ne una Ecclesia aut altera Ecclesia nimium gravetur.

SUMMARIUM.

Legatis suis hodie ipse Pontifex de necessarijs ad iter providet.

NOtandum. Prudenter quidem statutum esse in reverentiam Sedis Apostolicæ, ut procuraciones ejus Sedis Legatis, qui locum aliquem transiterent, etiam si necessitates præstentur; ob multas tamen difficultates sanctius hodie observari, ut Legatis talibus ab ipsa summa Sede, de necessarijs sumptibus ad iter faciendum provideretur.

ne Ecclesie, quos in transitu attingunt, procuracionibus talibus, cum legationum tallium impediendarum damno, grauentur, & patiantur.

CAPITULUM XXIV.

Venerabili.

PARAPHRASIS.

Nolebat Abbas monasterij in civitate Cenomanensi siti, de cultura Episcopo suo Cenomanensi visitanti solvere procuracionem, eò quòd ab hac excusari se putaret, quia monasterium ipsùm in Civitate Cenomanensi situm erat, & nunquam hætenus procuracionem solveret: neutram tamen rationem prodesse Abbati contra Episcopum procuracionem exigentem putabat Pontifex, & hinc ad eam præstandam illum condemnat, nisi aliud rationabile argumentum excusans habeat.

SUMMARIUM.

1. *Monasterium, quamvis situm in Civitate Episcopali, non excusatur tamen à solvendis procuracionibus, si visitatur.*
2. *Neque excusatur ab illis solvendis, eò quòd nunquam ex tali loco persoluti fuerint.*
3. *Intelligenda tamen hæc de procuracionibus, qua ratione visitationis debentur.*
4. *Et nisi alio rationabili argumento à solutione hac liberum se ostendat.*

Notandum primò. Non excusari à procuracione solvenda monasterium, si visitetur, eò quòd sit in Civitate Episcopali, quamvis enim Ecclesia Civitatis Episcopalis, non veniat semper nomine Ecclesiarum diocesis *argum. cap. Rodolphus 35. de rescript.* in hac tamen materia ad procuraciones obligatur omnis Ecclesia visitationi Episcopali subiecta, quo modo subiecta est etiam Civitatis Episcopalis Ecclesia.

Notandum secundò. Nec ex altero capite, nunquam persolutæ procuracionis liberari à solutione hujus Abbatem, cum contra procuraciones has ratione visitationis debitas præscribi tam parùm possit ab illis, qui visitationi subiecti sunt, quàm parùm præscribi potest contra visitationem, ut dictum.

Dicitur tamen primò. Procuracionem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi non posse: si enim procuratio competat ratione institutionis aut consuetudinis, juvat contra eam præscriptio, ut advertit *Glossa, hic v. hætenus non solverunt*: & probatur etiam *arg. cap. Eleutherius 30. cans. 18. q. 2.* & quòd contra præscriptionem nihil probet ratio à non præscribenda visitatione petita.

Dicitur secundò. Nisi aliud rationabile argumentum habeat Abbas, quo se à procuracione hac præstanda tueri possit, privilegium scilicet *can. cum instantia 17. b. t.* vel si allegaret præscriptionem nomine alterius, & probaret; sicuti enim aliud jus visitandi contra Episcopum præscribere potest, *cap. cum ex officio 16. de prescript.* ita potest etiam præscribere jus debitum ob visitationem, procuracionis scilicet: vel denique si allegaret tantam paupertatem, ut ipsum procurare non posset, prout advertit *Glossa hic v. aliud rationabile.* Quo in casu suis sumptibus visitare deberet, cui jus visitandi competit *arg. cap. cavendum cans. 10. q. 3.*

CAPITVLVM XXV.

Cùm nuper.

PARAPHRASIS.

Nolebant Archiepiscopo Beneventano tam propria, quàm Domini Papæ autoritate Provinciam visitanti, procuracionem præstare Clerici, qui visitabantur: conquectus est Pontifici de hac negata procuracione Archiepiscopus, & mandatum à Pontifice Clericis his fuit, ut procuracionem ratione visitationis debitam

Sic; præ-

præstarent, sive propria, sive Pontificis auctoritate visitaret Archiepiscopus Beneventanus secundum facultates Ecclesiarum, quæ visitabantur, si vellent à censura, in rebelles lata, absolvi.

SUMMARIUM.

Quando Archiepiscopo competat jus totam Provinciam visitandi.

Notandum. Archiepiscopo de jure communi jus visitandi Provinciam totam competere *cap. sopita 14. h. t.* si Episcopus negligens est, ut advertit *Glossa hic v. auctoritate propria*. Aliàs se intromittere non debet, arg. *cap. cum simus 3. & cap. conquestus 8. caus. 9. q. 3.* Vide *cap. Pastoralis de offic. Ordin.*

CAPITULUM XXVI.
Cum Canonicis.

PARAPHRASIS.

Rector cujusdam Ecclesiæ in singulos annos certam pensionem solvebat Canonicis Cathedralis Ecclesiæ ad monetam antiquam, in qua olim pensio constituta fuit; quia tamen postea mutata moneta fuit, & major fabricata, exigebant Canonici de meliore hac, & modò currenre moneta, pensionem annuam solvi sibi: Pontifex tamen mandavit, ut contenti sint, solutione prioris monetæ, vel si illius nullus amplius usus sit, æstimatione illius. Videatur *cap. olim 20. h. t.*

CAPITULUM XXVII.
Auctoritate.

PARAPHRASIS.

Non vult Pontifex, ut Episcopi ratione visitationis alicujus, procuraciones exigant ab Oratorijs privatis, quæ in prædijs suis habent Religiosi, & solent nunquam in illis ex licentia legitima celebrare. Neque enim, ut bene advertit *Glossa hic, v. ratione visitationis* in talibus privatis Oratorijs sit aliqua visitatio, quamvis aliquoties Religiosi in talibus

Oratorijs celebrent, sed ad ipsam communem, & publicam Ecclesiam visitatio instituitur, à qua etiam procuratio exigenda.

CAPITULUM I.

in Sexto,

Romani.

PARAPHRASIS.

In hoc bene longo Capit. in plures etiam divisio multa statuit Innocentius III. Pontifex, circa modum, quem in suis, ac inferiorum, etiam Religiosorum Ecclesijs visitandis, Archiepiscopi, Episcopi, & alij Prælati, quibus jus visitandi competit, observare debent, circa procuraciones ex jure visitationis visitantibus debitas, circa inquisitionem (generalem scilicet) correctionem, & punitionem deo faciendam. Quia tamen rarus in nostris partibus talium visitationum Archiepiscopali, & Episcopali usus est; & per sequentia duo Cap. quæ circa procuraciones accipiendas statuta sunt, suam limitationem acceperunt, prout etiam supra in *cap. cum Apostolus 6. h. t. Notando 2.* significatum, & hodie in omnia visitationes faciendas, & modorum instituendarum, quam circa procuraciones visitantibus debitas *Trid. Constit. constructio Sess. 24. cap. 3. de reform. servanda est; nisi antiquæ conventiones, cum Monasterijs, Religiosis, & locis ac Ecclesijs non parochialibus factæ sint, quas salvas vult Tridentinum quod ad hoc observari, ut omnia à Visitatoribus gratis fiant, ita ut nec victualia, nec pensiones nec quicquid aliud à Visitatoribus accipiatur: nulla videretur necessitas hanc sequentium cap. duorum ac ultimum de explicatio. Videatur ab illis, qui visitationes has ex officio instituere debent, & observent sanctè, quæ tam in antiquis *cap. 6. 14. & 26. h. t.* quam in *cap. 14. & 26. h. t.* quam in *cap. 14. & 26. h. t.**

primis, & ult. cap. eodem, ac in Trident. modo cit. habentur.

CAPITULUM IV.

in Sexto.

Quamquam.

PARAPHRASIS.

Prohibet in hoc cap. Bonifacius VIII. quæ contra immunitatem Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, à Magistratu, & jurisdictione laica, varia onera exactionum, pedagiorum, guidagiorum, talliarum, & aliarum collectarum civilium imponentibus, attentantur, circa res illorum proprias, de quibus negotiationem non exercent, sub pœna excommunicationis contra transgressores latis, si personæ fuerint singulares, quæ has exactiones imponere, & extorquere nituntur; vel sub pœna interdicti, in civitatem v. g. si tota aliqua communitas, universitas, vel Collegium tale quid attentaverit; asserens, immunitatem hanc non tantum juris positivi, Ecclesiastici, & civilis esse, juxta plura capit. & leges, de quibus in Tit. de immunit. Eccle. videbitur, sed juris etiam divini, & contrariam consuetudinem quorumcumque, sive per se, sive per alios, talia de personis Ecclesiasticis, aut rebus illa-

rum proprijs, ut ait Glossa hic v. prediales, quas non deferunt negotiationis causâ, corrupelam verius dicendam; necesse tales ab excommunicationis vinculo absolvendas, si personæ singulares sint, nec interdictum relaxandum, si communitas deliquit, donec exacta plenariè restituant, & de transgressione competenter satisfaciant.

SUMMARIUM.

Excusari non possunt, quæ contra hanc constitutionem attentantur.

Notandum. Quæ hodierna hujus cap. praxis sit, de qua plura in tit. de immunit. dicuntur, manifestum est, cum vix inter Laicum subjectum jurisdictioni laicæ, & inter Clericum circa bona, non tantum patrimonialia, sed etiam Ecclesiastica, quæ ad propriæ vitæ sustentationem sunt necessaria, & circa quæ nulla negotiatio exercetur, sit aliqua differentia; quomodo autem hæc contra divini juris immunitatem attentata, excusari possint, contra clarissimos etiam Juris Ecclesiastici textus, contra irrogatas pœnas, & contra Juris naturalis obligationem, viderint illi, qui hæc talia, sine legitima auctoritate Magistratus Ecclesiastici extorquent.

* * *

TITU-